

dentov v tehničeskom vuze. Vestnik Kazanskogo tehnologičeskogo universiteta, 3, 261–268.

7. Starokozheva, E. I. (2007). Problemy organizacii vneauditornoj dejatel'nosti studentov v professional'noj podgotovke uchitelja. Vneauditornaja rabota kak sredstvo povyšeniya praktičeskoj napravlenosti v podgotovke specialistov načal'nogo obrazovanija. Belgorod, 202–208.

8. Galjejeva, A. P. (2009). Organizacijno-pedagogičeski umovy vyhovnoi' dijal'nosti u vyshhomu agrarnomu navčal'nomu zakladi. Drogobych, 20.

9. Burceva, T. A. (2007). Rol' vneauditornoj dejatel'nosti v formirovanii u studentov social'noj aktivnosti, samostojatel'nosti, otvetstvennosti i napravlenosti na samorealizaciju v dejatel'nosti. Vestnik KGU im. N. A. Nekrasova: Pedagogika. Psihologija. Social'naja rabota. Juvenologija. Sociokinetika, 71–73.

10. Omarova, Z. U. (2011). Vneauditornaja rabota so studentami vazhnejšij faktor formirovanija ličnosti. Pedagogičeskie nauki. Metodicheskie osnovy vospitatel'nogo processa, 3. Available at: http://www.rusnauka.com/18_DSN_2011/Pedagogica/3_90482.doc.htm

11. Jakushkina, L. P. (2007). Razvitie ključevyh kompetencij specialista v processe vneauditornoj samostojatel'noj raboty v vuze. Nauchnye issledovanija v obrazovanii, 1, 154–155.

12. Onuchak, L. V. (2002). Pedagogičeski umovy organizacii' samostojnoi' pozaauditornoj' raboty studentiv ekonomičnyh special'nostej. Kyiv, 200.

13. Nikitina, N. N., Zheleznjakova, O. M., Petuhov, M. A. (2002). Osnovy professional'no-pedagogičeskoj dejatel'nosti. Moscow: «Masterstvo». Available at: <http://www.twirpx.com/file/370976/>

14. Zimnjaja, I. A. (2007). Pedagogičeskaja psihologija. Moscow: Logos, 384.

15. Ivanova, M. A. (2005). Formirovanie učebyh umenij studentov vo vneauditornoj samostojatel'noj rabote (na primere inostrannogo jazyka na neязыkovom fakul'tete). Rjazan', 22.

16. Maksymenko, S. (Ed.) (2005). Tehnologija treningu. Kyiv: Glavnyk, 112.

17. Petrychenko, L. O. (2010). Systema pozaauditornoj' raboty, sprjamovanoi' na pidgotovku majbutn'ogo včytelja do tvorčoi' profesijnoi' dijal'nosti. Gumanizacija navčal'no-vyhovnogo procesu. Slovjansk: SDPU, LI, 33–40.

*Рекомендовано до публікації: д-р пед. наук, професор Карпова Е. Е.
Дата надходження рукопису 21.07.2016*

Гвоздїй Світлана Петрівна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри, кафедра медичних знань та безпеки життєдіяльності, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, вул. Дворянська, 2, м. Одеса, Україна, 65082
E-mail: spgvozdiy@rambler.ru

УДК –378.046-021.68:373.3.011.3-051.091.32(045)

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

© О. Ю. Криволап

Стаття присвячена аналізу зарубіжних і вітчизняних наукових праць з проблеми виявлення й узагальнення сучасних тенденцій післядипломної підготовки вчителів початкової школи. Висвітлено роль формальної, неформальної та інформальної освіти. Доведено важливість поєднання цих видів післядипломної освіти дорослих. Окреслено глобальний і національний характер змін, що впливають на сформованість тенденцій вітчизняної післядипломної підготовки вчителів початкової школи

Ключові слова: вчитель початкової школи, інформальна освіта, неформальна освіта, підготовка, післядипломна освіта

The article is devoted to the analysis of foreign and native scientific works about the problem of revelation and generalization of the modern trends of postgraduate training of the primary school teachers. The role of formal, non-formal and informal education was elucidated. The importance of combination of these types of postgraduate education for adults was proved. The global and national character of changes that influence the formation of the native postgraduate education of the primary school teachers was outlined.

Theoretical analysis of scientific works of the foreign and Ukrainian scientists allows state that there are the world (global) and national (regional) trends. We think that they must be characterized from the point of view of the long or short term.

This article determines and generalizes the trends of postgraduate training of the primary school teachers within non-formal education such as: global (globalization, integration, continuousness); national (creation of the national strategy in the branch of training teachers within postgraduate education and also regulatory policy for giving educational services to the teachers in institutions of formal and non-formal education). Alongside with it these trends are characterized by the author from the point of view of the long or short term.

The research does not include the whole spectrum of problems about the trends in national postgraduate training of the primary school teachers within non-formal education. It was proved, that the revealed trends widened the problem field of researches as to improvement of pedagogical mastership of the modern primary school teachers. We considered the study of the results of the work of formal and non-formal education of teachers as prospective directions of the further researches for official confirmation of the professional competence level

Keywords: primary school teacher, informal education, non-formal education, training, postgraduate education

1. Вступ

Інтеграційні процеси, входження України в європейський та світовий освітній простір зумовлюють потребу вдосконалення підготовки педагогів, здатних ефективно здійснювати професійну діяльність на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії. В умовах реформування соціальної, політичної та освітньої сфер суспільного життя пріоритетними напрямками розвитку неперервної освіти фахівців є її модернізація і практична спрямованість, що супроводжується суттєвими змінами у педагогічній практиці. Передусім це стосується підготовки вчителів початкової школи у післядипломній освіті, адже саме від їхньої педагогічної компетентності залежить розвиток учнів молодшого шкільного віку.

Зростання вимог держави до якості підготовки вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти вимагає оновлених теоретичних і методичних підходів до формування і розвитку професіоналізму сучасного вчителя, адже він є запорукою успішного особистісно-професійного зростання педагога. Слід відзначити, що сучасний соціум висуває важливі вимоги до креативності вчителя, його здатності до педагогічної творчості. Метою суспільних відносин стає всебічний розвиток особистості, її творчих можливостей, оскільки «життя на сучасному етапі вимагає підготовки самостійних та ініціативних фахівців, що здатні постійно вдосконалювати свою особистість і професійну діяльність» [1]. Отже серед головних завдань післядипломної підготовки є створення сприятливих умов для розвитку творчості кожного слухача.

Теоретичний аналіз актуальної проблеми підготовки вчителів початкової школи у неформальній освіті як складової післядипломної освіти педагогів дав можливість виявити низку суперечностей у вітчизняному освітньому просторі щодо тенденцій самої підготовки, зокрема між: необхідністю приведення неперервної освіти дорослих до рівня світової якості та відсутністю національної стратегії інтеграції цієї освіти у світовий освітній простір; доцільністю врахування тенденцій розвитку неформальної освіти педагогів у зарубіжних країнах та недостатнім системним вивченням й узагальненням відповідного досвіду у вітчизняній педагогічній науці.

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій

Неперервна освіта педагогів у сучасних умовах розуміється як системне поєднання формальної, неформальної, інформальної освіти, що супроводжує професійну сферу. Усі три зазначених види освіти, їх структура, переваги та недоліки досліджуються вітчизняними та зарубіжними вченими [1–3].

Специфіку професійної підготовки вчителів у післядипломній освіті обґрунтовано в працях вітчизняних науковців [3, 4]. В.Олійник основну місію післядипломної педагогічної освіти характеризує як забезпечення нової якості педагогічних освітянських кадрів, які здатні ефективно здійснювати професійну діяльність в умовах нестабільності, невизначеності та постійних змін [4]. Так, Н. Протасова в якості структурних складових післядипломної освіти розглядає підвищення кваліфікації; отримання нової спеціаль-

ності (перекваліфікацію), отримання нової спорідненої спеціальності, отримання кваліфікації відповідно до специфічної функціональної діяльності, додаткову освіту, аспірантуру, докторантуру, самоосвіту [2]. Зазначимо, що на переконання вчених, метою розвитку національної системи шкільної освіти є кардинальна перебудова післядипломної педагогічної освіти у контексті підвищення соціальної відповідальності вчителя за результат педагогічної діяльності. Отже, ми вважаємо, що мета післядипломної освіти як формальної спрямована на задоволення професійних потреб та інтересів вчителів.

Питаннями неформальної освіти дорослих в Україні займаються відомі науковці Л. Лук'янова, Н. Ничкало, О. Огієнко [4–7]. Відмітимо, що незважаючи на посилення інтересу до професійного розвитку педагога, дослідження з питань підготовки вчителів початкової школи в умовах неформальної освіти у вітчизняній педагогічній практиці не проводилися.

3. Мета та задачі дослідження

Мета статті – проаналізувати тенденції післядипломної підготовки вчителя початкової школи в умовах неформальної освіти.

Для досягнення поставленої мети були вирішені наступні задачі:

1. Здійснено теоретичний аналіз проблеми підготовки вчителя початкової школи в умовах післядипломної освіти.
2. Визначені поняття формальної, неформальної та інформальної освіти.
3. Узагальнені основні характеристики видів післядипломної освіти вчителів початкової школи.
4. Визначені тенденції післядипломної підготовки вчителів.

4. Тенденції підготовки вчителів початкової школи.

Концептуальними напрямками вдосконалення професійної підготовки педагогів є Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національна доктрина розвитку освіти, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Державний стандарт початкової загальної освіти, Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти.

В основу дослідження з обраної проблеми покладено такі положення: неформальна освіта вчителів виникла і є результатом процесів розвитку педагогічних явищ в умовах сполучення освітніх систем; неформальна освіта вчителів є однією з визначальних характеристик світового освітнього простору і відповідає сучасним цінностям суспільства; неформальна освіта вчителів є функціональною цілісністю, цілі, зміст і методи якої мають характер; поєднує неформальну складову професійної діяльності педагога, задовольняє потреби вчителів у розвитку і саморозвитку в межах світового освітнього простору.

За визначенням Європейського центру розвитку професійної освіти (Cedefop) для країн Євросоюзу [8] існує три ланки неперервної освіти, або категорії навчання впродовж життя: формальна, неформальна

та інформальна. Здійснений теоретичний аналіз оригінальної англomовної літератури [8–10] з питання складових неперервної освіти педагогів свідчить про те, що погляди зарубіжних дослідників на післядипломну систему освіти можна умовно звести до трьох груп. Перша група науковців розрізняє дві складових – формальну та неформальну освіту педагогічних кадрів. Найбільш поширеною є група загальноєвропейських вчених, які до неперервної освіти дорослих відносять формальну, неформальну та інформальну освіту. Третя група зарубіжних науковців виокремлює чотири складові: формальну, неформальну, інформальну та напівформальну освіту [3]. Причому, як зазначає вітчизняна дослідниця проблем навчання дорослих С. Бабушко, позиція напівформальної освітньої ланки чітко невизначена. Авторка зазначає, що «її розташування вбачають або на межі формальної та інформальної освіти, або формальної та неформальної, або як площини перетину та накладання. Відсутня одноставність і в тлумаченні напівформальної освіти. Вона сприймається від розмови між колегами до організаційного навчання персоналу» [3].

Європейський центр розвитку професійної освіти для країн Євросоюзу неформальну освіту характеризує як навчання, що засноване на запланованій діяльності, яка явно не позначена як навчання (з точки зору завдань, тривалості навчання або підтримки тих, хто навчається), але яка містить значимий навчальний елемент, але зазвичай не завершується сертифікацією [8].

На переконання зарубіжних науковців, формальна освіта відбувається через структуровану програму навчання, інструктаж і пов'язана з отриманням офіційної кваліфікації чи нагороди. Неформальна освіта, на відміну від формальної, не веде до отримання кваліфікації чи нагороди. Інформальна освіта – це результат щоденної діяльності, пов'язаної з роботою, сім'єю, хобі, відпочинком, або громадська діяльність; навчання, яке не структуроване, відбувається час від часу або спонтанно [10].

Вітчизняними дослідниками проблем освіти дорослих (О. Аніщенко, С. Бабушко, О. Василенко, О. Волярською, Л. Лук'яною, Н. Ничкало, О. Огієнко) доведено, що формальна освіта здійснюється в освітніх та навчальних закладах за спеціальною організованою програмою навчання і завершується отриманням диплому чи кваліфікацій [1]. У монографії О. Волярської висвітлено роль курсів підвищення кваліфікації педагогів як складових формальної післядипломної освіти щодо вдосконалення професійного рівня фахівців [5]. Слід зауважити, що формальна освіта є

соціально зумовленою і передбачає розвиток чітко визначених необхідних саме вчителю професійних компетентностей.

У дослідженні О. Аніщенко і Л. Лук'яною неформальну освіту дорослих визначено як освіту, що здійснюється згідно з інтересами і потребами окремих категорій дорослих в спеціалізованих навчальних центрах, шляхом навчання на різних курсах, у гуртках за інтересами, завдяки спілкуванню через мережу Інтернет [9]. О. Василенко характеризує неформальну освіту як важливий компонент освіти впродовж життя, оскільки він «дає можливість залучити до освітнього процесу різні соціальні та вікові групи...», визначає взаємодію громадянського суспільства, громадських організацій і формальної освіти...» [7]. Як зазначає С. Бабушко, неформальна освіта може здійснюватися на робочому місці чи в межах діяльності громадських організацій (наприклад, у політичних партіях, молодіжних, жіночих організаціях тощо) чи соціальних груп. Її можна здобути і через організації та служби, що доповнюють формальну освітню ланку (наприклад, художні, музичні, спортивні класи чи приватні заняття з репетитором для успішної здачі екзаменів) [3]. Звичайно, її результати не оцінюються на ринку праці і не можуть впливати на визначення кваліфікації фахівця. Отже, слід відзначити, що неформальна освіта здійснюється за різноманітними напрямом навчання, але не завершується отриманням офіційно визначеного на державному рівні документу. Однак, у світлі важливості навчання дорослого впродовж життя, вона разом із інформальною освітою набуває значної вагомості.

Як зазначено в зарубіжних наукових джерелах, на відміну від формальної та неформальної, в інформальній освіті не завжди чітко простежується мета навчання, навіть сама людина не усвідомлює, що набула певних знань чи навичок [8, 9]. Вважаємо, що інформальна освіта є природним доповненням професійного життя. Отже, найбільшим визначальним чинником, що відрізняє всі три ланки, є наявність у педагогів особистісних інтересів чи потреб до навчання.

5. Результати дослідження та їх обговорення

Підсумовуючи все вище викладене, з урахуванням виокремлених С. Бабушко [3] критеріїв для розрізнення видів післядипломної освіти фахівців педагогічного профілю, нами узагальнено основні характеристики (вимоги, мету, структуру, форму і результат) видів післядипломної освіти вчителів початкової школи (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристики видів післядипломної освіти вчителя початкової школи

Характеристики	Формальна освіта	Неформальна освіта	Інформальна освіта
Вимоги	Стандартизовані	Нестандартизовані	Відсутні
Мета	Цілеспрямована	Цілеспрямована	Ситуативна
Структура	Структурована	Структурована	Ситуативна
Форма	Інституційна	Інституційна і/або не інституційна	Не інституційна
Результат	Документально підтверджений	Не передбачає документального підтвердження	Відсутнє документальне підтвердження

Таким чином, з позиції системного підходу ми розглядаємо післядипломну підготовку вчителів початкової школи як систему, що поєднує формальну, неформальну та інформальну освіту, оскільки вона має всі ознаки, властиві системі, а саме: наявність теоретичного підґрунтя та законодавчо-нормативного супроводу; наявність навчальних закладів та методичних установ; сукупність взаємопов'язаних цілей, форм, методів та засобів, необхідних для організації професійної підготовки, підвищення кваліфікації вчителів, удосконалення їхньої педагогічної майстерності. Вважаємо, що відзначена система післядипломної підготовки вчителів початкової школи функціонує на різних рівнях: державному, інституційному, особистісному.

Варто відзначити, що важливою тенденцією вітчизняної післядипломної підготовки вчителів початкової школи щодо вдосконалення педагогічної діяльності є поєднання формальної та неформальної освіти. Як нами встановлено, неформальна освіта доповнює формальну і сприяє розвитку особистості педагога, задовольняє його освітні та особистісні потреби. Крім того, вона збагачує професійний рівень педагога, що набуває пріоритетного значення в умовах неперервної освіти дорослих.

Здійснений теоретичний аналіз наукових праць зарубіжних і українських вчених дозволив констатувати, що існують світові (глобальні) і національні (регіональні) тенденції. Вважаємо, що їх слід характеризувати з позиції довгостроковості і короткостроковості. Так, довгострокові визначаються соціальною спрямованістю, адаптацією до освітніх потреб особистості і соціуму, культурною і цивілізаційною інтеграцією, розвитком універсальних професійних і загальнолюдських цінностей, а т короткострокові – впливом на реформування національних систем післядипломної освіти з огляду на соціально-економічні чинники. Довгострокові і короткострокові тенденції прогнозують виникнення нових підходів, принципів і напрямів удосконалення підготовки вчителів початкової школи в умовах післядипломної освіти загалом і в умовах неформальної освіти зокрема. Визначені тенденції характеризують гнучкість і диверсифікація форм і методів навчання педагогів, визнання результатів неформальної освіти, формування відкритого освітнього середовища.

6. Висновки

Таким чином, визначено і узагальнено тенденції післядипломної підготовки вчителя початкової школи в умовах неформальної освіти а саме: глобальні (глобалізація, інтеграція, неперервність); національні (створення національної стратегії щодо підготовки вчителів в умовах післядипломної освіти, а також регуляторної політики надання освітніх послуг педагогам у закладах формальної і неформальної освіти). Також ці тенденції схарактеризовано з позицій довго строковості і короткостроковості.

Здійснене дослідження не вичерпує всієї повноти проблеми визначення тенденцій вітчизняної післядипломної підготовки вчителя початкової школи в умовах неформальної освіти. Доведено, що виявлені

тенденції розширюють проблемне поле досліджень з метою вдосконалення педагогічної майстерності сучасних вчителів початкової школи. До перспективних напрямів подальших досліджень відносимо вивчення напрацьовань з визнання результатів формальної і неформальної освіти вчителів з метою офіційного підтвердження рівнів професійної компетентності.

Література

1. Аніщенко, О. В. Технології навчання дорослих [Текст] / О. В. Аніщенко // Вища освіта України: теоретичний та науково-методичний часопис. – 2014. – № 3 (54). – С. 363.
2. Лук'янова, Л. Б. Концепція освіти дорослих в Україні [Текст] / Л. Б. Лук'янова; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – Ніжин: Лисенко М. М., 2011. – 24 с.
3. Бабушко, С. Р. Теоретичні та методичні засади професійного розвитку фахівців туристичної сфери США і Канади [Текст]: дис. ... д-ра пед. наук / С. Р. Бабушко; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – Київ, 2015. – 496 с.
4. Олійник, В. В. Сьогодення та перспективи розвитку післядипломної педагогічної освіти [Текст] / В. В. Олійник // Постметодика. – 2012. – № 4 (107). – С. 2–7.
5. Волярська, О. С. Підготовка зареєстрованих безробітних та слухачів навчальних підрозділів підприємств, організацій, установ: теоретичні і методичні аспекти [Текст]: монографія / О. С. Волярська; НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих, Ін-т підгот. кадрів держ. служби зайнятості України. – Київ–Запоріжжя: ІПК ДСЗУ: Кругозір, 2015. – 479 с.
6. Лук'янова, Л. Б. Освіта дорослих: теоретичні і методологічні засади [Текст]: монографія / Л. Б. Лук'янова, Л. Є. Сігаєва, О. В. Аніщенко та ін. – К.: Пед. думка, 2012. – 272 с.
7. Василенко, О. В. Неформальна освіта дорослих: нове соціально-освітнє явище [Текст] / О. В. Василенко // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. – 2013. – Вип. 7. – С. 35–42.
8. Partners hip between the European Commission and the Council of Europe in the Field of Youth [Text]. – Strasburg, Brussels, 2011. – 19 p. – Available at: <http://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership>
9. A Memorandum on Life long Learning [Electronic resource]. – European Commission. – Unit E-3. – Available at: <http://www.irlgov.ie/educ/new/LifeLongLearning.htm>
10. Life learning statistics [Electronic resource]. – Available at: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Lifelong_learning_statistics

References

1. Anishhenko, O. V. (2014). Tehnologii' navchannja doroslyh. Vyshha osvita Ukrainy: teoretychnyj ta naukovometodychnyj chasopys, 3 (54), 363.
2. Luk'janova, L. B. (2011). Konceptcija osvity doroslyh v Ukraini. Nizhyn: Lysenko M. M., 24.
3. Babushko, S. R. (2015). Teoretychni ta metodychni zasady profesijnogo rozvytku fahivciv turystychnoi' sfery SShA i Kanady. Kyiv, 496.
4. Olijnyk, V. V. (2012). S'ogodennja ta perspektyvy rozvytku pisljadyplomnoi' pedagogichnoi' osvity. Postmetodyka, 4 (107), 2–7.
5. Voljars'ka, O. S. (2015). Pidgotovka zarejestrovanyh bezrobotnyh ta sluhachiv navchal'nyh pidrozdiliv pidpryjemstv, organizacij, ustanov: teoretychni i metodychni aspekty. Kyiv–Zaporizhzhja: IPK DSZU: Kругozir, 479.
6. Luk'janova, L. B., Sigajeva, L. Je., Anishhenko, O. V. et. al. (2012). Osvita doroslyh: teoretychni i metodologichni zasady. Kyiv: Ped. dumka, 272.

7. Vasylenko, O. V. (2013). Neformal'na osvita doroslyh: nove social'no-osvitnje javyvshe. *Osvita doroslyh: teoriya, dosvid, perspektyvy*, 7, 35–42.

8. Partners hip between the European Commission and the Council of Europe in the Field of Yout. Strasbourg, Brussels, 19. Available at: <http://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership>

9. A Memorandum on Life long Learning. European Commission. Unit E-3. Available at: <http://www.irlgov.ie/educ/new/LifeLongLearninghtm.htm>

10. Life learning statistics. Available at: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Lifelong_learning_statistics

*Рекомендовано до публікації д-р пед. наук Волярська О. С.
Дата надходження рукопису 18.07.2016*

Криволап Олена Юрївна, здобувач, Відділ андрагогіки, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, вул. Максима Берлінського, 9, м. Київ, Україна, 04060, Запорізька загальноосвітня школа I-III ступенів № 15, вул. Крепостна, 68, м. Запоріжжя, Україна, 69002
E-mail: lenucik@ukr.net

УДК 37(091) (438) “1939/1945”

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕТАПІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІДПІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ПОЛЬЩІ У РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

© **О. В. Давиденко**

У статті обґрунтовано періодизацію організації підпільної освіти в Польщі у роки Другої світової війни, яка хронологічно охоплює три етапи: 1939–1941 рр. – зародження підпільної освіти; 1941–1944 рр. – етап інтенсивного розвитку та структурної розбудови мережі підпільних закладів освіти; 1944–1945 рр. – етап, який супроводжується ліквідацією закладів підпільної освіти в контексті реорганізації державного ладу в Польщі

Ключові слова: Друга світова війна, Польща, окупація, організація підпільної освіти, розбудова, періодизація

The article deals with the problem of secret education incipience and its periodization in Poland during World War II. The periodization of secret polish education has been defined: the first stage (1939–1941) – the origin of secret education and its further formation; the second stage (1941–1944) – the intensive development of secret education; the third stage (1944–1945) – the cessation of secret education. During the first stage the focus is made on the Nazi policy aimed at establishing control over educational and cultural life of the Polish, which causes the appearance of secret education. The second stage of secret education highlights the activity of Polish educational organizations, which are known to have been the main financial sources of secret education as well as the contribution of pedagogical staff to the enlargement of secret teaching in educational establishments of all levels. The third stage determined as the cessation of secret education is characterized by its transformation due to the change of political regime in the country

Keywords: World War II, Poland, occupation, secret education organization, development, periodization

1. Вступ

В умовах інтеграції України до європейського освітнього простору особливої актуальності набуває вивчення зарубіжного й вітчизняного педагогічного досвіду, звернення до його найкращих зразків у контексті загальних напрямів розвитку європейської освіти. У зв'язку з цим науковий і практичний інтерес становить комплекс питань, пов'язаних із організацією підпільної освіти в Польщі в роки Другої світової війни. Вивчення цього феномена в історико-педагогічному дискурсі допоможе висвітлити його еволюцію, суспільно-політичні та культурно-освітні чинники з огляду на те, що за змістом, масштабністю підпільна освіта не мала аналогів у тогочасній європейській практиці, що істотним чином вплинуло на подальший розвиток польської освіти і педагогічної думки в другій половині ХХ ст.

2. Літературний огляд

Проблематика становлення та розвитку підпільної освіти в Польщі представлена в наукових розвідках вітчизняних і зарубіжних учених. Так, у другій половині ХХ ст. організаційно-педагогічні засади діяльності підпільних закладів освіти розглядалися [1–3]. Наприкінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст. набули поширення наукові дослідження, в яких висвітлювалися дидактичні аспекти функціонування середніх загальноосвітніх, професійних та вищих навчальних закладів у підпіллі [4–6]. Отже, аналіз наукової літератури показав, що порушена проблема цілісно, комплексно не вивчалася. Відсутність аналізу специфіки і змісту розвитку підпільної освіти в Польщі в роки Другої світової війни зумовили актуальність цієї наукової розвідки.